Socialutskottets betänkande

1978/79:28

med anledning av i propositionen 1978/79:100 gjorda framställningar inom socialdepartementets verksamhetsområde såvitt gäller barnomsorg m. m. jämte motioner

I betänkandet behandlas regeringens i propositionen 1978/79:100 bilaga 8 (socialdepartementet) framlagda förslag om anslag m. m. för budgetåret 1979/80 under avsnittet D. Sociala serviceåtgärder och punkten IV:3 Statens bosättningslånefond.

Utskottet har behandlat andra delar av socialhuvudtiteln i betänkandena SoU 1978/79:25, 26 och 27. Utskottet kommer senare under riksmötet att behandla avsnittet C. Ekonomiskt stöd åt barnfamiljer. Frågan om medelsanvisning under anslaget C 3. Bidrag till föräldraförsäkringen kommer dock att behandlas av socialförsäkringsutskottet.

I anslutning till här aktuella delar av propositionen behandlar utskottet 26 motioner.

Sociala serviceåtgärder

1. **D 1. Bidrag till social hemhjälp och färdtjänst.** Regeringen har under punkten D 1 (s. 63–65) föreslagit riksdagen att till Bidrag till social hemhjälp och färdtjänst för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 1 110 000 000 kr.

Motioner

I motionen 1978/79:716 av Inga Lantz m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att kommunerna genom statsbidrag bör få full kostnadstäckning för personalkostnaderna i samband med barnvårdarverksamhet och hos regeringen hemställer om förslag härom.

I motionen 1978/79:2134 (motivering i motionen 1978/79:2133) av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag som syftar till att i statsbidragsvillkoren för färdtjänsten införa regler som förhindrar färdtjänsthuvudmännen att tillämpa diskriminerande bestämmelser,

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till minimistandard för färdtjänsten anknuten till statsbidraget, varvid även en förstärkning av statsbidraget till färdtjänst bör övervägas,

3. att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder för att snarast förverkliga en riksfärdtjänst.

Utskottet

Från anslaget utgår statsbidrag till kommunernas kostnader för social hemhjälp samt färdtjänst för handikappade.

Statsbidrag till social hemtjänst utgår med 35 % av kommunernas bruttokostnader för hemvårdare, hemsamariter, barnvårdare och därmed jämförlig personal, som har till huvudsaklig uppgift att hjälpa åldringar, handikappade och barnfamiljer som bor i egna bostäder.

I motionen 1978/79:716 av Inga Lantz m. fl. (vpk) föreslås att statsbidraget skall ändras på det sättet att kommunerna får full kostnadstäckning för personalkostnaderna i samband med barnvårdarverksamhet.

Utskottet är inte berett att föreslå en ändring av de nuvarande bidragsbestämmelserna. I sammanhanget vill utskottet erinra om att det i dagarna lagts fram en proposition, vari föreslås en väsentlig utbyggnad av rätten till ersättning från föräldraförsäkringen vid barns sjukdom. Utskottet avstyrker således motionen 1978/79:716.

Färdtjänst är avsedd för personer som på grund av handikapp har svårt att förflytta sig på egen hand eller anlita allmänna kommunikationsmedel. Fr. o. m. år 1975 utgår statsbidrag för kommunernas färdtjänst (prop. 1974:141, SoU 1974:41, rskr 1974:345). Bidraget utgår med 35 % av kommunernas driftkostnader brutto.

I motionen 1978/79:2134 av Lars Werner m. fl. (vpk) framställs flera yrkanden som syftar till en förbättring av färdtjänsten.

Yrkandet 1 innefattar krav på att det i statsbidragsbestämmelserna skall införas regler som förhindrar färdtjänsthuvudmännen att tillämpa diskriminerande bestämmelser.

Utskottet har tidigare under riksmötet behandlat ett motionsyrkande med i huvudsak samma yrkande. I sitt av riksdagen godkända betänkande i ämnet (SoU 1978/79:2) anförde utskottet följande.

> Enligt utskottets mening är det nödvändigt för kommunerna att kunna vidta åtgärder som syftar till att förhindra att färdtjänstsystemet utnyttjas på sätt som inte är avsett. Detta får emellertid inte leda till att bestämmelser utfärdas som uppfattas som diskriminerande för de personer som är i behov av färdtjänst. Utskottet förutsätter att socialstyrelsen, som utfärdat tillämpningsföreskrifter för statsbidraget (meddelandeblad nr 23/75), vid en revision av föreskrifterna ger underlag för regler som medverkar till att missbruk av färdtjänstsystemet så långt möjligt kan förhindras utan att för den skull någon som behöver färdtjänst skall gå miste om förmånen.

Utskottet vidhåller detta uttalande. I sammanhanget vill utskottet nämna att regeringen i december förra året gett socialstyrelsen i uppdrag att efter samråd med Svenska kommunförbundet göra en översyn av anvisningarna för statsbidraget. Motionsyrkandet avstyrks.

Motionärerna vill också att det skall införas en minimistandard för färdtjänsten anknuten till statsbidraget och att en förstärkning av bidraget bör övervägas.

Då beslut fattades om statsbidrag till färdtjänsten hösten 1974 uttalade ett i detta hänseende enhälligt socialutskott att bidraget inte borde förknippas med detaljerade föreskrifter som villkor för bidraget. Utskottet ansåg att ett sådant förenklat statsbidragssystem som kommunalekonomiska utredningen föreslagit och som socialministern förordat borde prövas under en försöksperiod som omfattade åren 1975–1977 för att det skulle utrönas om reglerna för statsbidrag till kommunerna allmänt kunde göras enklare. Utskottet underströk starkt angelägenheten av att kommunerna utnyttjade det nya statliga stödet till att bygga ut färdtjänsten och att ge denna en god kvalitet. I budgetpropositionen (bil. 8 s. 65) uttalar socialministern att han delar kommunalekonomiska utredningens uppfattning att det fortfarande finns skäl för att bibehålla en bidragsgivning till bl. a. färdtjänsten. Bidragsgivningens karaktär av försöksverksamhet är därmed avslutad. Utskottet anser att också fortsättningsvis ett enkelt utformat regelsystem bör tillämpas. Det bör ge kommunerna en betydande frihet att utforma färdtjänsten efter de lokala behoven.

Kostnaden för statsbidraget till färdtjänsten är betydande. I överensstämmelse med vad som anförs i budgetpropositionen (bil. 8 s. 65) och i propositionen 1978/79:95 om den kommunala ekonomin (s. 89) finns det dock skäl att bibehålla en bidragsgivning till verksamheten, men bidraget bör omprövas med vissa mellanrum. En höjning av statsbidragsprocenten kan inte tillstyrkas. Även yrkandet 2 i motionen avstyrks således.

Motionärerna vill slutligen (yrkandet 3) att åtgärder skall vidtas för att snarast förverkliga en riksfärdtjänst.

Den s. k. HAKO-utredningen som haft i uppdrag att utreda vissa frågor rörande det allmänna kommunikationsväsendets anpassning till handikappades behov avgav år 1975 betänkandet (SOU 1975:68) Handikappanpassad kollektivtrafik. För vissa handikappgrupper – ca 20 000 personer enligt HAKO-utredningen – som av särskilda skäl trots en långtgående fordonsteknisk och miljömässig anpassning av trafikväsendet inom överskådlig tid inte bedöms kunna resa kollektivt på egen hand föreslår utredningen en särskild transportlösning för längre resor – riksfärdtjänst. Riksfärdtjänsten, som föreslås bli inrättad på försök, är tänkt att ta vid där den kommunala färdtjänsten i dag slutar, dvs. skall i princip avse interregionala och vissa regionala resor.

I den nyligen framlagda propositionen 1978/79:99 om en ny trafikpolitik föreslås att under en försöksperiod på tre år riksfärdtjänst inrättas i huvudsaklig överensstämmelse med utredningens förslag (se prop. s. 142–145).

Med hänsyn till vad motionärerna anfört i motionsmotiveringen synes de i begreppet riksfärdtjänst lägga den betydelsen att det skulle bli möjligt för en handikappad att få använda sig av den kommunala färdtjänsten var han än befinner sig i riket. Utskottet vill för sin del framhålla att anordnandet av färdtjänst även fortsättningsvis bör vara en kommunal uppgift. Utskottet

anser det därför inte erforderligt med något riksdagens initiativ i frågan.

Utskottet hemställer

1. beträffande höjning av statsbidraget för den kommunala barnvårdarverksamheten att riksdagen avslår motionen 1978/79:716,
2. beträffande vissa färdtjänstfrågor att riksdagen avslår motionen 1978/79:2134,
3. att riksdagen till *Bidrag till social hemhjälp och färdtjänst* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 1 110 000 000 kr.

2. **D 2. Bidrag till driften av förskolor och fritidshem.** Regeringen har under punkten D 2 (s. 65–67) föreslagit riksdagen att anta ett inom socialdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1976:381) om barnomsorg samt att till Bidrag till driften av förskolor och fritidshem för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 2 800 000 000 kr.

Lagförslaget fogas vid betänkandet som bilaga.

Motioner

I motionen 1978/79:364 av Svea Wiklund (c) och Sonja Fredgardh (c) hemställs att riksdagen beslutar att hos regeringen begära en utredning av de frågor som påtalats i motionen.

I motionen 1978/79:430 av Margot Håkansson (fp) och Elver Jonsson (fp) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande en planlagd, ökad information och undervisning i hälso- och friskvårdsfrågor inom föräldrautbildning och barnomsorg.

I motionen 1978/79:516 (motivering i motionen 1978/79:509) av Olof Palme m. fl. (s) hemställs, såvitt här är i fråga, att riksdagen

1. hos regeringen begär riktlinjer för den fortsatta utbyggnaden av barnomsorgen i enlighet med vad som anförts i motionen,
2. till Särskilda insatser för förskolan (socialdepartementet) för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 50 000 000 kr.,

I motionen 1978/79:566 av Ingrid Diesen m. fl. (m) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller att regeringen vidtar åtgärder för att tillgodose barns behov av rytmik och dans inom samhällets barnomsorg.

I motionen 1978/79:797 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs

1. att riksdagen uttalar att målet för samhällets barnomsorg skall vara att tillgodose alla barns rätt till en bra och avgiftsfri barnstugeplats,
2. att riksdagen uttalar att målsättningen för samhällets utbyggnad av barnomsorgen under de närmaste tre åren bör fastställas till ett genomsnitt av

minst 75 000 platser för varje år, fördelat på 40 000 platser i daghem och 35 000 platser i fritidshem,

3. att riksdagen hemställer hos regeringen om att omedelbart uppta förhandlingar med Svenska kommunförbundet om villkoren för att förverkliga denna målsättning,

4. att riksdagen hos regeringen hemställer om en plan för den totala utbyggnaden av barnomsorgen, med målsättning att utbyggnaden skall vara fullt genomförd 1987,

5. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag beträffande anordningsbidrag till barnstugor, innebärande att anordningsbidrag skall utgå med det belopp om 12 000 kr. som fastställdes år 1974, uppräknat i förhållande till kostnadsutvecklingen för barnstugebyggandet, samt att detta anordningsbidrag skall utgå fr. o. m. budgetåret 1979/80, tills barnomsorgen är fullt utbyggd,

6. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till driftbidrag vid barnstugorna, innebärande att driftbidragen vid daghem skall beräknas efter en norm av 1 personal per 4 barn – tätare på späd- och koltavdelning – föreståndaren oräknad, och vid fritidshem 2 personal jämte medhjälpare per avdelning, föreståndaren oräknad, och att bidrag till extra personella insatser vid barnstugorna utgår efter särskild redovisning,

7. att riksdagen beslutar anta följande

Förslag till
Lag om ändring i lagen om barnomsorg (SFS 1976:381)

Nuvarande lydelse	*Motionärernas förslag*
1 §	
Samhällets barnomsorg----------och fritidsverksamhet.	
Den har----------hos barnen.	
Förskoleverksamheten avser barn som ej har uppnått skolpliktig ålder och barn vilkas skolgång har uppskjutits enligt 32 § andra stycket skollagen (1962:319). Fritidsverksamheten omfattar barn till och med *12* års ålder.	Förskoleverksamheten avser barn som ej har uppnått skolpliktig ålder och barn vilkas skolgång har uppskjutits enligt 32 § andra stycket skollagen (1962:319). Fritidsverksamheten omfattar barn till och med *14* års ålder.
Barnomsorgen ankommer----------i 9 §.	
4 §	
Kommun skall *bedriva förskole- och fritidsverksamhet för de barn, som är kyrkobokförda i kommunen eller stadigvarande vistas där.*	Kommun skall *genom planmässig utbyggnad av förskola, familjedaghem, fritidshem och annan förskole- och fritidshemsverksamhet sörja för*

Nuvarande lydelse	*Motionärernas förslag*
	att alla i kommunen kyrkobokförda eller stadigvarande boende barns rätt till en god daghems- eller fritidshemsplats säkras.
8 §	
Kommun skall genom en planmässig utbyggnad av förskola, familjedaghem, fritidshem och annan förskole- och fritidshemsverksamhet sörja för att de barn som på grund av föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller av andra skäl behöver omvårdnad utöver vad som följer av 5 och 6 §§ får sådan omvårdnad, om ej behovet tillgodoses på annat sätt.	*I kommunen skall finnas en av kommunfullmäktige antagen plan för barnomsorgen. I planen skall redovisas det faktiska behovet av förskolor, fritidshem och annan förskole- och fritidshemsverksamhet inom kommunen samt på vilket sätt behovet skall tillgodoses. Planen skall avse en period av minst fem år.*
I kommunen ---------- fem år.	
13 §	
Socialstyrelsen utövar den centrala tillsynen över barnomsorgen.	Socialstyrelsen utövar den centrala tillsynen över barnomsorgen.
Socialstyrelsen utfärdar *vägledande information till kommunerna.*	Socialstyrelsen utfärdar *normer och föreskrifter för verksamheten.*

I motionen 1978/79:891 av Gudrun Sundström m. fl. (s) hemställs att riksdagen måtte begära hos regeringen att ett försöksprojekt genomförs med syftet att förena olika åldersgrupper.

I motionen 1978/79:1255 (motivering i motionen 1978/79:1108) av Gösta Bohman m. fl. (m) hemställs att riksdagen anhåller att regeringen ser över förskolans arbetsplan i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motionen 1978/79:1256 (motivering i motionen 1978/79:1108) av Gösta Bohman m. fl. (m) hemställs att riksdagen uttalar att även icke-kommunala förskolor skall inräknas i kommunernas förskoleplaner.

I motionen 1978/79:1257 (motivering i motionen 1978/79:1108) av Gösta Bohman m. fl. (m) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkandet 2), att riksdagen uttalar att den statliga detaljstyrningen av barnomsorgslokalernas utformning och utrustning bör begränsas.

I motionen 1978/79:1259 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkandet 4), att riksdagen begär att regeringen snarast möjligt presenterar förslag för den fortsatta utbyggnaden av barnomsorgen i enlighet med motionens riktlinjer.

I motionen 1978/79:1262 av Åke Gillström m. fl. (s) hemställs att riksdagen uttalar

1. att förskollärartjänster på samma sätt som lärartjänster i grundskolan genom lagstiftning knyts till behörighetsvillkor,

2. att beredningen av frågan om förskollärares behörighetsvillkor sker samtidigt med handläggningen av SSK:s betänkande beträffande i motionen relaterade förslag om tillsättning och behörighetsbestämmelser.

I motionen 1978/79:1268 av Ella Johnsson (c) och Svea Wiklund (c) föreslås att riksdagen hos regeringen hemställer om ändring av reglerna för statsbidrag till kommunernas barnomsorg så att samma tidsgräns kommer att tillämpas för barns vistelse i daghem och familjedaghem.

I motionen 1978/79:1639 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs, såvitt här är i fråga, att riksdagen beslutar

1. att hos regeringen hemställa om åtgärder för att 75 000 barnstuge- och fritidshemsplatser skall byggas under budgetåret 1979/80 och att erforderliga statsbidrag härför utgår,

2. att hos regeringen hemställa om åtgärder för att personaltätheten i daghemmen ökas med målsättningen 1 personal på 4 barn.

I motionen 1978/79:1818 av Karl Boo (c) och Sven-Erik Nordin (c) hemställs att riksdagen beslutar att hos regeringen hemställa om förslag till innevarande riksmöte om ökat kommunalt ansvar för barnomsorgen i huvudsak enligt statskontrollkommitténs förslag.

I motionen 1978/79:2117 av Yvonne Hedvall (m) och Birgitta Rydle (m) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om organisationen av barnomsorgen m. m.

I motionen 1978/79:2143 (motivering i motionen 1978/79:2142) av Karin Andersson m. fl. (c) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkandet 5), att riksdagen vid behandlingen av anslaget Bidrag till driften av förskolor och fritidshem uttalar att inom ramen för det belopp om 2 milj. kr. som är avsett för fortbildning av personal inom förskolan behovet av utbildning rörande invandrarbarns behov starkt prioriteras.

Utskottet

Inledning. För tre år sedan, våren 1976, fattade riksdagen beslut som syftar till en kraftig utbyggnad av samhällets barnomsorg (prop. 1975/76:92, SoU 1975/76:28, rskr 1975/76:219). En allmän målsättning för utbyggnaden slogs fast, ett utbyggnadsprogram godtogs av riksdagen och beslut fattades om ett nytt statsbidragssystem med väsentligt höjda och värdebeständiga statsbidrag. Riksdagen antog vidare bl. a. lagen (1976:381) om barnomsorg, som trädde i kraft den 1 januari 1977. Den nya lagen, som ersatte lagen (1973:1205)

om förskoleverksamhet, omfattar även barn i den lägre skolåldern. Enligt barnomsorgslagen är barnomsorgen en lagfäst kommunal uppgift med skyldighet för kommunerna att svara för en planmässig utbyggnad. Lagen innehåller också regler om finansiering av statsbidraget till barnomsorgen. Statsbidragsreglerna finns i av regeringen utfärdade författningar.

Såväl i samband med behandlingen av det nämnda ärendet som vid senare tillfällen, främst vid behandlingen av socialhuvudtiteln, har riksdagen efter behandling i socialutskottet haft att ta ställning till ett stort antal motionsyrkanden rörande samhällets barnomsorg. Utskottet hänvisar till i främsta rummet sina betänkanden SoU 1975/76:28, 1976/77:25, 1977/78:25 och 1978/79:1. I sistnämnda betänkande finns en översiktlig redovisning av statsbidragsreglerna, av vissa publikationer rörande bl. a. barnomsorgsutbyggnaden och av vissa aktuella utredningar på området.

I den mån de nu aktuella motionsyrkandena är likartade med flera gånger tidigare behandlade yrkanden och i den mån yrkandena avser frågor där det inte inträffat någon omständighet som kan föranleda ett ändrat ställningstagande från utskottets sida hänvisar utskottet i första hand till de nämnda betänkandena. Det sagda gäller främst flertalet yrkanden i motionen 1978/79:797 av Lars Werner m. fl. (vpk).

Målsättning, utbyggnadsprogram, förhandlingar med kommunerna, m. m.
Den allmänna målsättningen för utbyggnaden av barnomsorgen enligt 1976 års riksdagsbeslut skall vara – att utöver den allmänna förskolan – plats inom den kommunala barnomsorgen skall beredas för alla barn i förskoleåldern till förvärvsarbetande eller studerande föräldrar samt för barn med särskilda behov av stöd och stimulans så att efterfrågan på sådana platser kan tillgodoses. Denna målsättning för samhällets barnomsorg, innefattande även fritidsverksamhet för barn i skolåldern, bör successivt uppnås i alla kommuner inom den närmaste tioårsperioden.

Det finns inte anledning till omprövning av denna målsättning. Under hänvisning till vad utskottet tidigare anfört i frågan (SoU 1975/76:28 s. 16, 1976/77:25 s. 9 och 1977/78:25 s. 10) avstyrker utskottet därför motionen 1978/79:797 i motsvarande del (yrkandet 1). I den mån yrkandet avser frågan om kvaliteten på barnomsorgen hänvisar utskottet till framställningen i det följande. Beträffande frågan om föräldraavgifterna inom barnomsorgen vill utskottet hänvisa till prop. 1978/79:95 om den kommunala ekonomin, där budgetministern i ett särskilt avsnitt behandlar frågan om kommunal avgiftsfinansiering (s. 37–40). Han understryker bl. a. att avgifterna inom den kommunala sektorn inte får ges en sådan utformning och sättas på en sådan nivå att man därigenom utestänger dem som bäst har behov av de socialt inriktade tjänsterna (prop. s. 39).

Det utbyggnadsprogram för barnomsorgen som riksdagen anslöt sig till våren 1976 innebär att det under femårsperioden 1976–1980 skall börja byggas 100 000 nya platser i daghem och 50 000 nya platser i fritidshem (platserna

skall vara färdigställda 1977–1981). Härutöver beräknas en ökning av platstillgången i familjedaghem. Denna utbyggnad skall grunda sig på en bedömning som görs lokalt i varje kommun.

Utbyggnadsprogrammet bygger på överväganden av vad som kan vara praktiskt möjligt att förverkliga under den angivna perioden med beaktande av byggnadsfrågor, personalfrågor etc. Programmet har tillkommit som resultat av överläggningar mellan dåvarande regeringen och Svenska kommunförbundet hösten 1975. Inte heller då det gäller utbyggnadsprogrammet är utskottet berett att nu ompröva de ställningstaganden som gjordes 1976. Utskottet avstyrker därför motionsyrkanden vari förordas bl. a. en avsevärt snabbare utbyggnadstakt, nämligen yrkandena 2 och 3 i motionen 1978/79:797 och yrkandet 1 i motionen 1978/79:1639 av Lars Werner m. fl. (vpk).

Förslag i motionen 1978/79:797 (yrkandet 7 delvis) om ändringar i 4 och 8 §§ lagen om barnomsorg är enligt utskottets mening främst att se som konsekvensförslag framställda med hänsyn till vad motionärerna förordat om målsättningen för barnomsorgsutbyggnaden. I den mån förslagen avser de enskilda kommunernas behovsberäkningar beträffande barnomsorgen vill utskottet framhålla följande. En särskild planeringsgrupp med representanter för bl. a. socialdepartementet, socialstyrelsen, Svenska kommunförbundet och LO har i uppdrag att på grundval av de praktiska erfarenheterna förbättra underlaget för kommunernas utbyggnadsplanering och beräkning av platsbehovet inom barnomsorgen vid den fortlöpande uppföljningen av barnomsorgsplanerna. Planeringsgruppen kommer under våren att lägga fram ett betänkande med förslag om ett förbättrat underlag för kommunernas behovsberäkningar. Motionsyrkandet avstyrks i här behandlad del.

Motionärerna bakom motionen 1978/79:797 (yrkandet 7 delvis) vill också att fritidshemsverksamheten skall utvidgas, nämligen på så sätt att ytterligare två årsgrupper kommer att omfattas av kommunernas skyldighet att ordna fritidshemsverksamhet. De yrkar att 1 § lagen om barnomsorg ändras så att fritidshemsverksamheten kommer att omfatta barn t. o. m. 14 år i stället för som nu gäller t. o. m. 12 år.

Liksom då utskottet flera gånger tidigare behandlat frågan vill utskottet erinra om att – då barnomsorgslagen år 1976 antogs – utskottet uttalade bl. a. att även många ungdomar som tillhör de åldersgrupper som finns närmast över grupperna 10–12 år ofta behöver en omsorg som är mera omfattande än den som kan erhållas genom en allmän fritidsverksamhet. Utskottet anser att på sikt det bör ges möjlighet även för äldre barn, som har behov därav, att få plats i fritidshem. Genom det anförda och på grund av vad utskottet i övrigt uttalade år 1976 (SoU 1975/76:28 s. 37–38) får motionen anses besvarad i här aktuell del. Detta innebär att den förordade lagändringen bör anstå tills vidare. Utskottet vill tillägga att den i motionsyrkandet behandlade frågan också har samband med utvecklingen av SIA-verksamheten i grundskolan.

Utskottet tar härefter upp frågan om kommunernas planering och genomförande av utbyggnaden av barnomsorgen.

Enligt det utbyggnadsprogram som riksdagen år 1976 anslutit sig till skulle en utbyggnad ske av barnomsorgen så att under åren 1977, 1978 och 1979 antalet daghemsplatser ökades med 54 000 och antalet fritidshemsplatser ökades med 27 000. De siffror för kommunernas senaste planering som redovisas i budgetpropositionen visar att det kommer att byggas det angivna antalet platser i daghem men att det däremot enligt planerna kommer att saknas ca 6 000 platser i fritidshem för att utbyggnadsbeslutet skall uppnås.

För hela femårsperioden innebär motsvarande planer att för riket som helhet det planeras ca 89 000 daghemsplatser av det antal om 100 000 som anges i riksdagsbeslutet för femårsperioden 1977–1981 och i överenskommelsen med Svenska kommunförbundet. Då det gäller fritidshemsplatser innebär motsvarande siffror att ca 39 000 nya platser planeras av de 50 000 som finns i utbyggnadsprogrammet från 1976.

I följande tabell lämnas närmare uppgifter om antalet daghemsplatser enligt kommunernas utbyggnadsplaner m. m.

År	Enl. överenskommelsen 1975*		Enl. barnomsorgsplanerna våren 1978		Enl. kommunenkät aug.–sept. 1978	
1977	16 000		22 300		19 905	
1978	18 000		15 000		15 542	
1979	20 000		16 600		17 895	
1980	22 000		16 600		18 553	
1981	24 000		14 800		17 056	
		100 000		85 300		88 951
1982			12 900		15 872	
Summa	*100 000*		98 200		*104 823*	

* Börjar byggas 1976–1980

Sedan riksdagen på våren 1976 fattade beslut om barnomsorgsutyggnaden har regeringen vid olika tillfällen haft överläggningar med Svenska kommunförbundet i utbyggnadsfrågan. Mot bakgrunden av de ovan redovisade siffrorna tog regeringen i slutet av förra året upp överläggningar med Svenska kommunförbundet i syfte att säkerställa att utbyggnadsprogrammet i dess helhet genomförs. Enligt vad utskottet inhämtat har Svenska kommunförbundet i skrivelse till sina länsavdelningar uttalat att förbundet funnit det vara angeläget att initiera ytterligare överväganden om möjligheterna att i förhållande till nuvarande planer öka utbyggnadstakten under slutet av den aktuella femårsperioden. Förbundet har därvid anfört att det är önskvärt att länsavdelningarna kan medverka härtill, t. ex. genom att

barnomsorgens utbyggnad tas upp till konkret behandling vid förestående årsmöten. Förbundet har också i skrivelse till kommunstyrelsen i vissa kommuner gjort en särskild förfrågan om hur kommunstyrelsen ser på behovet av och möjligheterna till att öka utbyggnadstakten under de närmaste åren. Svar skall om möjligt lämnas före den 15 april.

Socialutskottet har vid olika tillfällen framhållit vikten av att ansträngningar görs för att det uppsatta målet för utbyggnaden av barnomsorgen skall nås. Med hänsyn till den lämnade redovisningen kan utskottet inte finna att något riksdagens initiativ i förevarande sammanhang är erforderligt för att påverka kommunernas planering för barnomsorgsutbyggnaden under den nu löpande femårsperioden.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att det statsbidragssystem som riksdagen fattade beslut om 1976 är avsett att ge kommunerna ekonomiska möjligheter att genomföra utbyggnaden av barnomsorgen. Systemet utformades på grundval av överenskommelsen med Svenska kommunförbundet. Beträffande det närmare innehållet i bidragsreglerna hänvisar utskottet till sitt betänkande SoU 1978/79:1 och till budgetpropositionen (bil. 8 s. 60). Trots att kostnadsfördelningen mellan stat och kommun för barnomsorgen väsentligt förbättrats från kommunal synpunkt genom de nya statsbidragsreglerna kvarstår stora nettokostnader för kommunerna. Frågan om vilka konsekvenser detta kan medföra för bidrag till kommunerna får prövas i första hand i samband med den kommande riksdagsbehandlingen av den nyligen framlagda propositionen 1978/79:95 om den kommunala ekonomin. I detta sammanhang bör erinras om att statsbidragen – som enligt riksdagens beslut 1976 skall anpassas med hänsyn till löneutvecklingen för anställda i offentlig tjänst – för 1979 nyligen fastställts till 16 550 kr. per plats för daghem och 8 275 kr. per plats för fritidshem. Motsvarande siffror för 1978 var 15 500 kr. och 7 750 kr. Även grundbeloppen för familjedaghemsverksamheten har räknats upp (SFS 1979:136). Efter årets utgång skall en slutavräkning ske. Utskottet avstyrker motionen 1978/79:797 såvitt däri föreslås ett återinförande av anordningsbidraget på barnomsorgsområdet och en omkonstruktion av driftbidraget (yrkandena 5 och 6). I den del sistnämnda yrkande avser en ökning av driftbidraget då extra personella insatser sätts in vill utskottet hänvisa till att utskottet i följande avsnitt behandlar frågan om bidrag till kvalitetshöjande insatser inom barnomsorgen. Utskottet återkommer också till förslag om förändringar i statsbidragsreglerna i förenklande syfte m. m.

I flera motioner – motionen 1978/79:516 (yrkandet 1) av Olof Palme m. fl. (s), motionen 1978/79:797 (yrkandet 4) och motionen 1978/79:1259 (yrkandet 4 delvis) av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) – tas upp frågan om den andra etappen av barnomsorgsutbyggnaden, dvs. utbyggnaden under senare delen av den år 1976 fastställda tioårsperioden, vid vars slut målet full behovstäckning skall uppnås.

Enligt vad utskottet inhämtat och i överensstämmelse med vad som anförs

i budgetpropositionen (bil. 8 s. 60) har regeringen för avsikt att i år ta upp överläggningar med Svenska kommunförbundet om ett nytt utbyggnadsprogram för barnomsorgen för perioden efter 1980. Utskottet vill med anledning av motionerna för sin del framhålla vikten av att dessa överläggningar drivs med sådan intensitet att riksdagen snarast möjligt och i vart fall under nästa riksmöte får möjlighet att ta ställning till ett utbyggnadsprogram som täcker den senare delen av tioårsperioden. Vid överläggningarna måste såväl frågan om utbyggnaden av daghem och fritidshem som frågan om utbyggnaden av familjedaghemmen ingående diskuteras. Med hänsyn till vad som anförs i motionen 1978/79:1259 framstår det som naturligt att även kommunernas möjligheter att starta öppna förskolor diskuteras eftersom sådana förskolor kan ha stor betydelse som stimulans för verksamheten i familjedaghem och för barn som vårdas hemma. För invandrarbarn som är en särskilt utsatt grupp fyller denna verksamhet ett stort behov (se bl. a. SoU 1978/79:1 och nedan under D 4). Vid överläggningarna torde det också finnas anledning att – sedan riksdagen tagit ställning till förslagen i propositionen 1978/79:95 om den kommunala ekonomin – diskutera huruvida några förändringar i fråga om de specialdestinerade statsbidragen på barnomsorgsområdet behöver ske. Frågor som har betydelse för kommunernas utbyggnadsplanering bör tas upp vid överläggningarna. Vissa sådana frågor, bl. a. på utbildningssidan berörs i motionerna. Utskottet vill slutligen framhålla att det arbete som utförs av den ovan angivna planeringsgruppen torde kunna bli av betydelse för de enskilda kommunernas planering för full behovstäckning på barnomsorgsområdet. Med hänsyn till det anförda gör utskottet den bedömningen att det inte är erforderligt med någon riksdagens åtgärd med anledning av de här aktuella motionsyrkandena (motionen 1978/79:516 yrkandet 1, motionen 1978/79:797 yrkandet 4 och motionen 1978/79:1259 yrkandet 4 delvis).

Kvalitetskrav, statsbidragsfrågor m. m. Samtidigt som en utbyggnad av samhällets barnomsorg pågår, görs fortlöpande insatser både från statens och kommunernas sida i syfte att barnomsorgen skall ha en god kvalitet. En del av de statliga insatserna består i att medel anvisas för fortbildning av barnomsorgspersonalen. Socialstyrelsen har planerande och övergripande uppgifter. Fortbildningen sker även i samverkan med kommunerna och personalorganisationerna. Liksom för innevarande budgetår beräknas för ändamålet i budgetpropositionen 2 milj. kr. för budgetåret 1979/80. Utskottet har inte något att erinra mot att angivna belopp anvisas för fortbildning av personalen. Med hänsyn till den vikt utskottet tillmäter insatser för att ta hand om invandrarbarnen i vårt land (se nedan under D 3) förutsätter utskottet att socialstyrelsen vid utnyttjandet av medlen särskilt beaktar att det finns befogade anspråk på utbildning rörande invandrarbarns behov. Med det anförda får motionen 1978/79:2143 av Karin Andersson m. fl. (c) anses besvarad i motsvarande del (yrkandet 5).

I motionen 1978/79:516 (yrkandet 2) av Olof Palme m. fl. (s) framställs krav

som syftar till en kvalitativ förstärkning av barnomsorgen. Motionärerna vill att 50 milj. kr. under nästa budgetår skall ställas till socialstyrelsens förfogande för särskilda insatser för förskolan. Medlen bör användas för personalförstärkningar vid i första hand daghem där särskilda problem gör sig gällande. Medlen bör också kunna användas för en ökad integrering av handikappade barn i förskolan. Därvid bör barnantalet i grupperna kunna minskas eller personalstyrkan ökas för att man skall klara det merarbete som handikappet kan leda till. Motionärerna menar att kommunernas möjligheter att göra erforderliga insatser för barn som tillfälligt eller under längre tid kräver speciellt stöd och stimulans varierar och att möjligheterna i vissa fall är begränsade. Enligt motionärerna bör socialstyrelsen se till att bidrag inte utgår för normala insatser, som kommunerna med hänsyn till gällande rekommendationer för förskolans arbete själva bör stå för. Kommunerna bör också svara för kostnaderna för viss, mindre del av de extra personalinsatserna.

Motionsyrkandet har i huvudsak samma innehåll som yrkanden som behandlats av utskottet de två senaste åren. I sina av riksdagen godkända betänkanden (SoU 1976/77:25 s. 13 och 1977/78:25 s. 15) har socialutskottet anfört att det framstår som självklart att vid den kommande prövningen av bl. a. frågan om personaltätheten i förskolan man inte bara skall beakta tillgängliga personalresurser utan även de ekonomiska förutsättningarna för kommunerna att driva verksamheten med en personaltäthet som står i relation till de faktiska behoven både för verksamheten i allmänhet och i fall då det finns barn med särskilda behov. Vidare har utskottet framhållit att gällande statsbidragsbestämmelser är utformade så, att kommunerna har möjlighet att med bibehållande av det statsbidrag som utgår för viss daghemsgrupp minska antalet barn i gruppen (se SoU 1976/77:25 s. 13). Bestämmelserna har utformats med beaktande av bl. a. omständigheter som åberopas av motionärerna. Utskottet har också framhållit att bifall till motionsyrkandet skulle kräva administrativa insatser av betydande mått, i vart fall om man ville tillämpa principen att medlen skulle tilldelas de kommuner där insatserna bäst behövs. På grund av det anförda har utskottet inte kunnat biträda motionsförslaget under de föregående åren.

Enligt utskottets mening har någon omständighet inte inträffat som utgör skäl för ett ändrat ställningstagande i frågan. Utskottet kan därför inte biträda motionsförslaget. Vid detta ställningstagande beaktar också utskottet att, som närmare redovisas i det följande, en promemoria rörande bl. a. vissa kvalitetsfrågor inom barnomsorgen, som utarbetas inom socialdepartementet, kommer att läggas fram inom kort.

Inom ramen för de regler som finns i barnomsorgslagen och med stöd därav utfärdade bestämmelser har kommunerna stor frihet såväl då det gäller den yttre och inre organisationen av barnomsorgsverksamhet som i fråga om verksamhetens innehåll. I praktiken finns det också stora skillnader mellan olika kommuner, exempelvis då det gäller frågor om avvägningen mellan antalet daghemsplatser och antalet platser i familjedaghem eller beträffande

institutionsstorlek och lokalmässig förläggning av institutionerna. Som utskottet framhållit i ett tidigare under riksmötet avgivet betänkande (SoU 1978/79:1) anser utskottet det väsentligt att kommunerna även framdeles får behålla en stor självständighet på förevarande område. Samtidigt måste framhållas att kommunernas frihet då det gäller organisationen av barnomsorgen i viss utsträckning i praktiken begränsas framför allt genom de regler som uppställs för statsbidragsgivningen. Här bör också tilläggas att vad som sagts om kommunernas frihet på förevarande område inte står i motsättning till det förhållandet att det är önskvärt att socialstyrelsen genom en bred information stöder kommuner som önskar vägledning för organisationen m. m. av barnomsorgsverksamheten.

De bestämmelser som uppställs för statsbidragsgivningen på barnomsorgsområdet har i vissa fall av kommunerna upplevts som alltför detaljartade och ägnade att vara till hinders för en snabb utbyggnad av barnomsorgen. Samtidigt måste framhållas att starka krav från olika håll – bl. a. motionsvägen i riksdagen – framkommit av innehåll att i vissa avseenden nya eller mer skärpta normer för verksamheten skall införas.

Bl. a. mot den angivna bakgrunden har sedan hösten 1977 inom regeringens kansli skett en översyn av principerna för statsbidragsgivningen till daghem m. m. Översynen avser bl. a. i vad mån statsbidragsgivningen bör vara beroende av särskilda normer för lokalytor och andra faktorer av betydelse för verksamheten. I anslutning till översynen behandlas även frågan om normer för personaltäthet och gruppstorlek i förskolan. Även frågan om särskilda behörighetsbestämmelser för personalen i förskolan kommer att belysas.

Här bör också nämnas att statskontrollkommittén förra året avgett delbetänkandet III (Ds Kn 1978:3) Ökat kommunalt ansvar för barnomsorgen. I betänkandet föreslås vissa förändringar i det statliga tillsynssystemet och presenteras ett principförslag till en förenklad statsbidragsgivning. I den i dagarna framlagda propositionen 1978/79:111 om åtgärder mot krångel och onödig byråkrati m. m. läggs på grundval av utredningens betänkande fram förslag om ändring i livsmedelslagen som innebär att kök i mindre förskolor skall tas undan från lagens tillämpning. Här bör också nämnas att i propositionen föreslås även den ändringen att statsbidrag till daghem skall beräknas på grundval av antalet heltidsbarn i samtliga daghemsavdelningar i kommunen och inte som f. n. på grundval av antalet sådana barn i varje avdelning.

De förslag som statskontrollkommittén lagt fram övervägs vid det översynsarbete som enligt det sagda pågår inom socialdepartementet. Översynen väntas leda till att det inom kort kommer att läggas fram en promemoria, som skall remissbehandlas innan den blir föremål för regeringens ställningstagande.

Med hänsyn till det anförda anser utskottet att någon riksdagens åtgärd inte är påkallad med anledning av följande motioner, i vilka tas upp vissa

kvalitets- och statsbidragsfrågor, nämligen motionen 1978/79:797 (yrkandet 7 såvitt avser 13 § barnomsorgslagen) av Lars Werner m. fl. (vpk), motionen 1978/79:1257 (yrkandet 2) av Gösta Bohman m. fl. (m), motionen 1978/79:1259 (yrkandet 4 delvis) av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c), motionen 1978/79:1262 av Åke Gillström m. fl. (s), motionen 1978/79:1639 (yrkandet 2) av Lars Werner m. fl. (vpk), motionen 1978/79:1818 av Karl Boo (c) och Sven-Erik Nordin (c) och motionen 1978/79:2117 (delvis) av Yvonne Hedvall (m) och Birgitta Rydle (m).

Utskottet tar här också upp till behandling vad som anförs i två av de nämnda motionerna, 1978/79:1259 (yrkandet 4 delvis) och 1978/79:2117 (delvis) av innebörd att man bör sträva efter en ökad flexibilitet då det gäller olika former av barnomsorg. Således bör bl. a. mindre daghem av typ kvarters- eller lägenhetsdaghem anordnas. Vidare bör det s. k. trefamiljesystemet tillämpas i ökad utsträckning.

I det föregående har utskottet framhållit att kommunerna f. n. har och även framdeles bör ha stor frihet att organisera barnomsorgen. Bl. a. gäller detta valet av storlek på institutionerna. Utskottet har i sitt betänkande SoU 1978/79:1 relativt utförligt berört frågan om anläggningarnas storlek. Därvid har utskottet bl. a. hänvisat till skriften Om förskolan (Socialstyrelsen anser nr 1978:2). Då det gäller det s. k. trefamiljesystemet hänvisar utskottet till vad utskottet anfört i det nyssnämnda betänkandet (SoU 1978/79:1 s. 18). Utskottet anser det inte erforderligt med något riksdagens initiativ med anledning av motionsyrkandena.

Genom vad utskottet sålunda uttalat tidigare under riksmötet får även motionen 1978/79:364 (delvis) av Svea Wiklund (c) och Sonja Fredgardh (c) anses besvarad, såvitt däri behandlas viss fråga om statsbidrag för kommunal dagbarnvårdare.

Slutligen tar utskottet här upp några andra motionsfrågor, som delvis har samband med vad utskottet i detta och nästföregående avsnitt anfört om statsbidrag till barnomsorgen.

I motionen 1978/79:1256 av Gösta Bohman m. fl. (m) vill motionärerna att även icke-kommunala förskolor skall inräknas i kommunernas förskoleplaner. Av motionsmotiveringen framgår att syftet med yrkandet är att driftbidrag skall kunna utgå även till kyrkliga förskolor.

Enligt utskottets mening är motionens syfte i allt väsentligt tillgodosett genom de statsbidragsregler som numera gäller. Det statliga driftbidraget utgår nämligen även för sådant daghem eller fritidshem som drivs av annan än kommun om daghemmet eller fritidshemmet ingår i kommunens av fullmäktige antagna barnomsorgsplan. Bidraget utgår till kommunen, på vilken det ankommer att besluta om bidrag till den som driver verksamheten. Utskottet anser med hänsyn till innehållet i den sålunda redovisade bidragsregeln att någon riksdagens åtgärd med anledning av motionen inte erfordras.

I tre motioner, 1978/79:364 (delvis), 1978/79:1268 av Ella Johnsson (c) och

Svea Wiklund (c) och 1978/79:2117 (delvis) berörs statsbidraget till familjedaghem. I förstnämnda motion yrkas att för driftbidraget skall gälla samma tidsgräns för barns vistelse i daghem och familjedaghem. I motionen 1978/79:2117 framhålls att samhället bör vara ekonomiskt neutralt till olika omsorgsformer och i motionen 1978/79:364 uttalas att det statliga stödet för familjedaghem bör ses över så att det inte är förmånligare för kommunerna att bygga daghem.

De nuvarande bestämmelserna om statsbidrag till kommunernas familjedaghemsverksamhet utformades i samband med de överläggningar hösten 1975 mellan regeringen och Svenska kommunförbundet, som låg till grund för riksdagsbeslutet våren 1976 om barnomsorgsutbyggnaden. Enligt utskottets mening framstår det därför som naturligt att frågan om det är motiverat att ändra bidragskonstruktionen tas upp till diskussion i samband med de överläggningar rörande etapp två av utbyggnaden som skall påbörjas mellan regeringen och Svenska kommunförbundet. Motionsyrkandena påkallar inte någon riksdagens åtgärd.

Finansieringsfrågor. Statsbidragssystemet för barnomsorgen skall enligt riksdagens beslut 1976 finansieras genom en socialavgift från arbetsgivarna. Socialavgiften, som inte omfattar egenföretagarna, är för år 1979 fastställd till 1,6 % av det löneunderlag som gäller för de allmänna socialförsäkringsavgifterna. Med hänsyn till utbyggnaden av barnomsorgen har avgiften beräknats successivt öka till 2,2 % för år 1981. I enlighet härmed föreslår regeringen att socialavgiften höjs från 1,6 % till 1,9 % av löneunderlaget fr. o. m. den 1 januari 1980. Utskottet biträder förslaget.

Vissa frågor om förskolans inre arbete m. m. I flera motioner tas upp frågor om förskolans inre arbete. I motionen 1978/79:430 av Margot Håkansson (fp) och Elver Jonsson (fp) vill motionärerna ha ökad information och undervisning i hälso- och friskvårdsfrågor inom föräldrautbildning och barnomsorg. I motionen 1978/79:566 av Ingrid Diesen m. fl. (m) vill motionärerna att regeringen skall vidta åtgärder för att tillgodose barns behov av rytmik och dans inom samhällets barnomsorg. Slutligen begärs i motionen 1978/79:1255 av Gösta Bohman m. fl. (m) att förskolans arbetsplan skall ses över i syfte bl. a. att förskolans pedagogiska uppgifter skall klargöras – särskilt den språkliga utvecklingen nämns – och att krav på den psykiska miljön – exempelvis i fråga om ordningsproblemen – skall uppställas.

Enligt barnomsorgslagen (1 §) har samhällets barnomsorg till syfte att i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barnen. Motsvarande stadgande fanns i den tidigare gällande förskolelagen, som antogs hösten 1973. Vid sistnämnda lags tillkomst uttalade socialutskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande (SoU 1973:30 s. 23) att, inom ramen för de bestämmelser om bl. a. förskoleverksamhetens syfte och organisation, som meddelas i lagen

eller tillämpningsföreskrifter till denna och som får sitt närmare innehåll genom det material som presenterats av barnstugeutredningen och i propositionen 1973:136, kommunerna får stor frihet att utforma verksamheten. Detta innebär bl. a. att det överlämnas till kommunerna att själva ta ställning till många av de frågor som aktualiserats av barnstugeutredningen eller under remissbehandlingen av utredningens betänkande. Som en följd härav blir den centrala tillsynsmyndighetens vägledande information av största betydelse för kommunerna. Det pågår ett fortlöpande arbete inom socialstyrelsen på en arbetsplan för förskolan (se närmare härom bl.a. SoU 1978/79:1 s. 5).

I samband med förskolereformen 1973 slogs det klart fast att förskolan inte bara har sociala utan även pedagogiska uppgifter. I propositionen 1973:136 (s. 76) uttalade således föredragande statsrådet att frågan inte gäller huruvida barnen skall lära sig något utan vad de skall lära sig. Såvitt här är av intresse underströks bl. a. vikten av att förskolan utnyttjas till att utveckla barnens språk. Vidare framhölls att drama, musik, rytmik och olika former av fysisk aktivitet är exempel på aktiviteter som på ett naturligt sätt leder från individuell aktivitet till samarbete i grupp och samtidigt har stor betydelse för utvecklingen av barns kommunikationsförmåga. Det bör i anslutning härtill nämnas dels att det under hösten kommer ut en temadel i arbetsplanen med titeln Samtal, samvaro, språk, dels att en sådan temadel om Barn och kultur senare kommer att ges ut. I detta sammanhang vill utskottet också hänvisa till att riksdagen under våren kommer att behandla prop. 1978/79:143 om barn och kultur (se särskilt avsnittet 6.2.5).

Då det gäller frågan om hälso- och friskvård i barnomsorgen – liksom inom föräldrautbildningen – kan konstateras att frågor av det slag motionärerna i motionen 1978/79:430 tar upp tilldragit sig allt större uppmärksamhet allteftersom vår insikt om frågornas vikt ökat. Utskottet hänvisar i detta hänseende till sitt nyligen avgivna betänkande SoU 1978/79:27 s. 20. Där framhålls bl. a. att nämnden för hälsoupplysning tillkallat en grupp sakkunniga med uppgift att utarbeta ett underlag för ett långsiktigt åtgärdsprogram, som skall syfta till förbättring av befolkningens kost- och motionsvanor. Utskottet förutsätter att därvid uppmärksammas även den i motionen 1978/79:430 upptagna frågan. Utskottet vill här också nämna att underlag för upplysningsverksamheten om kost och fysisk aktivitet under barnaåren har utarbetats av en medicinsk expertgrupp och redovisats år 1973 i skriften Kost och fysisk aktivitet i barnaåldern (socialstyrelsen redovisar nr 33).

I motionen 1978/79:1255 framhålls bl. a. att det i skolans arbetsplan inte finns något ställningstagande till de konflikter som kan uppstå när föräldrarnas värderingar och ambitioner i vad gäller barnens uppfostran skiljer sig från personalens. Utskottet vill med hänsyn härtill och till vad motionärerna anför om bl. a. ordningsproblemen i förskolan också erinra om att det för några veckor sedan utkommit en debattskrift, Skolan skall fostra, av arbetsgruppen kring normbildning och normöverföring i skolan. Skriften vänder sig även till

de vuxna som arbetar i barnomsorgen. Gruppen har i sitt arbete utgått från de grundläggande och gemensamma värderingar som gäller i vårt demokratiska samhälle (se även SoU 1978/79:1 s. 18–19).

Under hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna 1978/79:430, 1978/79:566 och 1978/79:1255.

Slutligen behandlar utskottet motionen 1978/79:891 av Gudrun Sundström m. fl. (s). Motionen syftar till att vi skall få till stånd en bättre kontakt mellan gamla och unga. Motionärerna vill att ett försöksprojekt skall genomföras där äldre personer besöker förskolor och där berättar för barnen om upplevelser från äldre tider och hjälper barnen med praktiska ting.

Utskottet har tidigare under riksmötet berört den genom motionen aktualiserade frågan (SoU 1978/79:1 s. 17). Därvid har utskottet erinrat om det kontaktcentrum som den öppna förskolan kan bli för barnfamiljer och andra i bostadsområdet. Utskottet har också uttalat att det i den vanliga förskolan bör finnas utrymme för att låta även andra än föräldrar bistå den anställda personalen. Utskottet anser inte att det är erforderligt att riksdagen tar något initiativ i frågan.

Med hänsyn till det anförda avstyrks motionen 1978/79:891.

Utskottet hemställer

1. beträffande målsättning och utbyggnadsprogram m. m. för barnomsorgen att riksdagen avslår motionen 1978/79:797 yrkandena 1, 2, 3 och 7 delvis samt motionen 1978/79:1639 yrkandet 1,
2. beträffande återinförande av anordningsbidraget på barnomsorgsområdet och en omkonstruktion av driftbidraget att riksdagen avslår motionen 1978/79:797 yrkandena 5 och 6,
3. beträffande förhandlingar om barnomsorgsutbyggnadens andra etapp m. m. att riksdagen avslår motionen 1978/79:516 yrkandet 1, motionen 1978/79:797 yrkandet 4 och motionen 1978/79:1259 yrkandet 4 delvis,
4. beträffande anslag till särskilda insatser för förskolan att riksdagen avslår motionen 1978/79:516 yrkandet 2,
5. beträffande vissa kvalitets- och statsbidragsfrågor att riksdagen avslår motionen 1978/79:797 yrkandet 7 delvis, motionen 1978/79:1257 yrkandet 2, motionen 1978/79:1259 yrkandet 4 delvis, motionen 1978/79:1262, motionen 1978/79:1639 yrkandet 2, motionen 1978/79:1818 och motionen 1978/79:2117 delvis,
6. beträffande ökad flexibilitet då det gäller olika former av barnomsorg att riksdagen avslår motionen 1978/79:1259 yrkandet 4 delvis och motionen 1978/79:2117 delvis,
7. beträffande viss fråga om statsbidrag för kommunal dagbarnvårdare att riksdagen avslår motionen 1978/79:364 i motsva-

rande del,

8. beträffande inräknande av icke-kommunala förskolor i kommunernas förskoleplaner att riksdagen avslår motionen 1978/79:1256,
9. beträffande statsbidraget till familjedaghem att riksdagen avslår motionen 1978/79:364 delvis, motionen 1978/79:1268 och motionen 1978/79:2117 delvis,
10. beträffande socialavgiftens storlek att riksdagen antar det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1976:381) om barnomsorg,
11. beträffande förskolans arbetsplan m. m. att riksdagen avslår motionen 1978/79:430, motionen 1978/79:566 och motionen 1978/79:1255,
12. beträffande bättre kontakt mellan gamla och unga att riksdagen avslår motionen 1978/79:891,
13. beträffande medelsanvisningen att riksdagen med bifall till propositionen och med anledning av motionen 1978/79:2143 yrkandet 5 till *Bidrag till driften av förskolor och fritidshem* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 2 800 000 000 kr.

3. **D 3. Bidrag till hemspråksträning i förskolan.** Regeringen har under punkten D 3 (s. 67 och 68) föreslagit riksdagen att godkänna den i propositionen förordade ändringen i grunderna för bidrag till hemspråksträning i förskolan samt att till Bidrag till hemspråksträning i förskolan för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 22 000 000 kr.

Motioner

I motionen 1978/79:804 (motivering i motionen 1978/79:803) av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till ändrade bestämmelser för modersmålsträning för invandrarbarn med syfte att, även då modersmålsträningsgrupp omfattande fyra elever ej kan ordnas, varje elev skall garanteras minst 5 veckotimmar modersmålsträning och att statsbidrag skall utgå i enlighet med detta,

2. att riksdagen uttalar att statsbidrag skall utgå för modersmålsträning för alla åldersgrupper inom förskolan,

3. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till åtgärder för att så tidigt som möjligt nå de invandrarbarn som ej finns i samhällets barnomsorg med en regelbunden modersmålsträning,

4. att riksdagen uttalar att invandrarbarnen så långt möjligt bör få gå i enspråkiga grupper i förskolan och upp i grundskolans mellanstadium och att därvid undervisningen skall bedrivas på elevernas modersmål till och med lågstadiet,

5. att riksdagen uttalar att modersmålsläraren i förskolan bör ingå i den ordinarie personalgruppen, och för att täcka behovet av modersmålslärare i förskolan bör kommunerna bedriva internutbildning, för vilken statsbidrag bör utgå,

6. att riksdagen uttalar att kommunerna bör bedriva internutbildning av svensk förskolepersonal, socialbyråpersonal och andra kommunala tjänstemän som har återkommande kontakt med invandrare och att statsbidrag bör utgå för denna verksamhet.

I motionen 1978/79:881 av Margot Håkansson (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om åtgärder som möjliggör en för förskolebarnen med skolbarnen likvärdig möjlighet att få hemspråkslärare.

I motionen 1978/79:1074 (motivering i motionen 1978/79:1073) av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk) hemställs

1. att riksdagen uttalar att målsättningen för invandrarbarnens utbildning är att de måste ha rätt till hela förskoleutbildningen på sitt eget modersmål,

2. att riksdagen uttalar att modersmålsundervisningen bör vara obligatorisk i förskola.

I motionen 1978/79:2143 (motivering i motionen 1978/79:2142) av Karin Andersson m. fl. (c) hemställs, såvitt här är i fråga,

2. att riksdagen godkänner den i motionen förordade ändringen i grunderna för bidrag till hemspråksträning i förskolan,

3. att riksdagen till Bidrag till hemspråksträning i förskolan för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 22 000 000 kr.

Utskottet

Från anslaget utgår statsbidrag till kostnader för hemspråksträning för invandrarbarn. Bidraget utgår för sexåringar som deltar i hemspråksträning som anordnas av kommunen. Statsbidraget räknas årligen upp med hänsyn till löneutvecklingen för anställda i offentlig tjänst. För år 1979 har bidragsbeloppet före slutlig uppräkning fastställts till 2 250 kr.

Kommunerna är enligt beslut av riksdagen 1976 skyldiga att när föräldrar eller vårdnadshavare begär det erbjuda hemspråksträning för sexåringar som omfattas av den allmänna förskolan. Skyldigheten för kommunerna är så till vida reglerad i barnomsorgslagen att däri stadgas att alla sexåringar skall anvisas plats i förskola och att barn som av bl. a. språkliga skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling skall anvisas plats i förskola före sex års ålder.

Kommunernas åligganden har inskränkts genom att kommunen inte är skyldig att erbjuda hemspråksträning där antalet barn från samma språkgrupp är färre än fyra, om stora svårigheter föreligger att ordna hemspråks-

träning eller om lärare inte finns tillgängliga utan stora extra kostnader, t. ex. på grund av långa och tidsödande resor.

På hemställan av socialutskottet uttalade riksdagen förra året att det finns anledning att snarast överväga vilka ytterligare insatser som kan göras för att förbättra möjligheterna att få till stånd en utökad hemspråksträning för invandrarbarn i förskoleåldern, i första hand för dem som är yngre än sex år (SoU 1977/78:25). Socialutskottet anförde därvid bl. a. att en utvärdering av den försöksverksamhet med invandrarbarn i förskolan som socialstyrelsen bedrivit har visat att det är av stor vikt att barn i förskoleåldern får ett stöd i att utveckla det egna språket. Utvärderingen visar bl. a. att invandrarbarn som erhållit sådant stöd vid en jämförelse med barn som inte fått hemspråksträning har ett bättre ordförråd, såväl aktivt som passivt, inte bara i sitt eget språk utan även i svenska språket, att invandrarbarn som placeras i daghem eller familjedaghem i helt svenskspråkig miljö mycket snart förlorar sitt hemspråk, att risk för språkblandning uppstår om barn från olika språkgrupper sammanförs, att invandrarbarn lätt blir frustrerade och bråkiga i situationer och aktiviteter som fordrar kunskap i svenska språket samt att invandrarbarnen behöver stöd av tvåspråkig personal för att socialt kunna fungera väl i barngrupperna. Det har visat sig att hemspråksträningen bör sättas in redan i ett tidigt skede av barnens utveckling.

I budgetpropositionen föreslår regeringen att statsbidraget till hemspråksträningen fr. o. m. nästa budgetår skall utvidgas till att omfatta även femåringar.

En rad motionsyrkanden har väckts som syftar till en ytterligare förstärkning av hemspråksträningen i förskolan. Yrkandena, som i detalj redovisats ovan och som ytterligare berörs i det följande, innefattar krav på ökade skyldigheter för kommunerna på området, önskemål om ändring av organisationen av undervisningen samt begäran om vidgade statsbidragsmöjligheter eller om ändring av bidragskonstruktionen. Vidare tas i några yrkanden upp frågor om möjligheterna att anskaffa hemspråkslärare och om bl. a. fortbildning av förskolepersonal och annan personal som har återkommande kontakt med invandrare.

För kort tid sedan har regeringen, bl. a. mot bakgrund av riksdagens ovan redovisade framställning förra året, beslutat bemyndiga socialministern att tillkalla en kommitté med uppdrag att kartlägga språksituationen för invandrarbarn i förskoleåldern och föreslå erforderliga åtgärder. Utredningen skall se över hela frågan om språksituationen för invandrarbarn i förskoleåldern. Översynen bör – mot bakgrund av en kartläggning av hemspråksträningens nuvarande omfattning, organisation och personalresurser – bl. a. skapa klarhet beträffande rätten till hemspråksträning och föreslå sådana förändringar i övrigt som bättre än nu tillgodoser invandrarbarnens speciella behov. Utredningen skall också undersöka möjligheterna att trygga tillgången på tvåspråkig personal.

Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att en översyn av hemspråksträningen för förskolebarn nu kommer till stånd. Utskottet vill understryka vikten av att, enligt vad som anges i direktiven, utredningsarbetet kommer att bedrivas med skyndsamhet och att utredningen överväger möjligheterna att lägga fram delförslag.

Utskottet anser härutöver att kommunerna för nästa budgetår bör få ökade statsbidragsmöjligheter för hemspråksträningen. Som ett alternativ till det ovan redovisade förslaget i propositionen har i motionen 1978/79:2143 (yrkandena 2 och 3) av Karin Andersson m. fl. (c) föreslagits att den ändringen i grunderna för bidrag till hemspråksträning i förskolan skall göras att bidrag till samma belopp som beräknas utgå enligt propositionen fördelas mellan kommunerna i förhållande till antalet invandrarbarn i kommunens barnomsorg. Motionärerna menar att hemspråksträningen erfarenhetsmässigt bör sättas in redan då barnen är mycket unga och således byggas upp "underifrån", något som föreslagits av invandrarverket. I motionen 1978/79:804 (yrkandet 2) av Lars Werner m. fl. (vpk) uttalas att statsbidrag skall utgå för alla åldersgrupper inom förskolan.

Utskottet anser att den i motionen 1978/79:2143 aktualiserade frågan om utbyggnaden av hemspråksträningen enligt andra principer än dem som nu gäller eller som föreslås i propositionen bör prövas av utredningen. I avvaktan på resultatet av denna prövning ansluter sig utskottet till förslaget i propositionen om att statsbidrag från kommande halvårsskifte skall utgå även för femåringar som får hemspråksträning. Utskottet avstyrker således motionen 1978/79:2143 yrkandena 2 och 3 och motionen 1978/79:804 yrkandet 2.

Med hänsyn till det utredningsarbete som skall ske avstyrker utskottet dels motionen 1978/79:804 yrkandet 1 om hemspråksträning och statsbidrag då träningsgrupp omfattande fyra elever ej kan ordnas, dels samma motion yrkandena 3 och 4 och motionen 1978/79:1074 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk) om organisationen av hemspråksträningen m. m., dels ock motionen 1978/79:881 om åtgärder för att säkra tillgången på hemspråkslärare.

Två i motionen 1978/79:804 framställda yrkanden (yrkandena 5 och 6) avser i huvudsak frågan om internutbildning av personal i förskolan eller av annan kommunal personal som kommer i kontakt med invandrare. Sådan fortbildning ankommer på kommunerna, och utskottet kan inte, som föreslås i motionerna, tillstyrka att särskilda statsbidrag införs för ändamålet. Yrkandena avstyrks.

Utskottet hemställer

1. beträffande hemspråksträning för mindre grupper att riksdagen avslår motionen 1978/79:804 yrkandet 1,
2. beträffande organisationen m. m. av hemspråksträningen att riksdagen avslår motionen 1978/79:804 yrkandena 3 och 4 samt motionen 1978/79:1074.

3. beträffande åtgärder för att säkra tillgången på hemspråkslärare att riksdagen avslår motionen 1978/79:881,
4. beträffande internutbildning m. m. att riksdagen avslår motionen 1978/79:804 yrkandena 5 och 6,
5. att riksdagen med bifall till propositionen samt med avslag på motionen 1978/79:2143 yrkandena 2 och 3 och motionen 1978/79:804 yrkandet 2
   a) godkänner den i propositionen förordade ändringen i grunderna för bidrag till hemspråksträning i förskolan,
   b) till *Bidrag till hemspråksträning i förskolan* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 22 000 000 kr.

4. **D 4. Bidrag till kommunala familjedaghem.** Regeringen har under punkten D 4 (s. 69 och 70) föreslagit riksdagen att till Bidrag till kommunala familjedaghem för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 815 000 000 kr.

Motioner

I motionen 1978/79:890 av Birgitta Rydle m. fl. (m) hemställs att riksdagen beslutar att de öppna förskolorna får räknas in i underlaget vid beräkning av statsbidrag till kommunernas familjedaghemsverksamhet.

I motionen 1978/79:1827 av Inga Lantz (vpk) hemställs att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag om statsbidrag för öppen förskoleverksamhet.

Utskottet

Från anslaget utgår statsbidrag till kostnader för kommunala familjedaghem. Statsbidrag utgår med 35 % av kommunernas bruttokostnader för lön, sociala förmåner och omkostnadsersättning till dagbarnvårdare. Därutöver utgår för varje barn inom denna omsorgsform helt eller halvt grundbelopp. Beloppet är värdebeständigt.

Utskottet har under avsnittet D 2 Bidrag till driften av förskolor och fritidshem behandlat även vissa motionsyrkanden som avser reglerna för statsbidraget till familjedaghem. I förevarande avsnitt behandlar utskottet två motioner – 1978/79:890 av Birgitta Rydle m. fl. (m) och 1978/79:1827 av Inga Lantz (vpk) – i vilka förordas att statsbidrag skall utgå till kommunernas kostnader för öppen förskola.

Öppna förskolor har redan nu blivit ett viktigt komplement till övrig barnomsorgsverksamhet. Det finns minst ett femtiotal sådana förskolor i landet. Den öppna förskolan vänder sig till alla hemmavarande vuxna med barn i förskoleåldern – föräldrar, dagbarnvårdare och andra. Verksamheten är

öppen, vilket innebär att förskolebarn och vuxna i bostadsområdet kan delta när de så önskar.

I socialstyrelsens förra året utgivna skrift Om förskolan (Socialstyrelsen anser nr 1978:2) behandlas i ett särskilt avsnitt den öppna förskolan. Socialstyrelsen anför bl. a. följande (s. 69).

Öppen förskola bygger på att barn och vuxna tillsammans ska forma verksamheten och gemensamt ägna sig åt olika aktiviteter och sysselsättningar. Barn och föräldrar är de aktiva i verksamheten. Förskolläraren ska finnas i bakgrunden och kunna ställa upp när det behövs. Genom detta arbetssätt vill den öppna förskolan underlätta för människor i bostadsområdet att lära känna varandra.

Den öppna förskolan vill också kunna ge stöd till barnfamiljerna genom att förmedla information om kommunens övriga sociala service.

Den öppna förskolan är även till för att stötta de kommunala dagbarnvårdarna. För dem är den öppna förskolan värdefull, eftersom den ger kontakt med andra vuxna och barn i en miljö utrustad och anpassad för barns och vuxnas behov.

Här finns också skäl nämna att ett särskilt, relativt omfattande avsnitt i socialstyrelsens skrift Barnomsorgsplanering: Kvalitetsfrågor 1977–81 avser öppen förskola. I avsnittet redovisas uppgifter som hämtats från kommunernas barnomsorgsplaner och som kompletteras med visst annat material och telefonintervjuer med berörda tjänstemän i ett antal kommuner. Socialstyrelsen har vidare gett ut ett s. k. faktablad (nr 2/76) om öppen förskola.

Utskottet har tidigare framhållit (se SoU 1978/79:1 s. 17) att den uppmärksamhet som sålunda getts den öppna förskolan bör vara ägnad att fästa kommunernas uppmärksamhet på vilka fördelar för barnomsorgen som kan stå att vinna om öppna förskolor inrättas. Såvitt utskottet kan bedöma torde den öppna förskolan kunna bli av särskild betydelse för att få en ökad kontakt mellan dagbarnvårdarna och förskoleverksamheten i övrigt och därigenom ge dagbarnvårdarna ett önskvärt stöd. Även om, som utskottet utvecklade i det angivna betänkandet, kommunerna också på annat sätt bör söka ge stöd åt dagbarnvårdarna i deras verksamhet, framstår det som om den öppna förskolan bör kunna bli av väsentlig betydelse för att ge familjedaghemsverksamheten en god kvalitet. Utskottet är dock inte berett att nu förorda direkta statsbidrag till verksamheten. Som angetts under D 2 finns det anledning räkna med att frågan om statsbidrag till familjedaghemsverksamheten kommer att övervägas vid de kommande förhandlingarna mellan regeringen och Svenska kommunförbundet om utbyggnaden av barnomsorgen under den s. k. etapp två. I enlighet med det anförda avstyrker utskottet motionerna.

Utskottet hemställer

1. beträffande frågan om statsbidrag till öppna förskolor att riksdagen avslår motionen 1978/79:890 och motionen 1978/79:1827,

2. att riksdagen till *Bidrag till kommunala familjedaghem* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 815 000 000 kr.

5. D 5. **Bidrag till ferievistelse för barn.** Regeringen har under punkten D 5 (s. 70) föreslagit riksdagen att till Bidrag till ferievistelse för barn för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kr.

Motioner

I motionen 1978/79:516 (motivering i 1978/79:509) av Olof Palme m. fl. (s) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkandet 4), att riksdagen hos regeringen begär förslag om sommarverksamheter för barn i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motionen 1978/79:717 av Inga Lantz m. fl. (vpk) föreslås att rikdagen hos regeringen hemställer om förslag om särskilt statsbidrag till kommunerna för att anordna kollektiv semesterverksamhet.

I motionen 1978/79:882 av Thure Jadestig (s) och Ove Karlsson (s) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en samlad plan för genomförande av upprustning av sommar- och lägergårdar i enlighet med motionens syfte.

Utskottet

I betänkandet (SOU 1975:94) Barns sommar lade 1968 års barnstugeutredning fram överväganden och förslag om samhällets barnomsorg och allmän fritidsverksamhet för barn och ungdomar under somrar och andra lov. Betänkandet har remissbehandlats.

Utredningen har föreslagit bl. a. att ett nytt särskilt bidrag införs till kommunernas insatser för barn under sommarferierna. Bidraget föreslås utgå med 300 kr. för år för det antal barn i skolåldrarna som under skolterminen bereds omsorg i fritidshem eller familjedaghem. Bidraget avses utgöra ett stöd till kommunerna även för feriehemsverksamhet och sommargårdsverksamhet och därmed ersätta nu utgående statsbidrag. Kostnaderna beräknades av barnstugeutredningen till ca 12 milj. kr. för helt år.

Utskottet anser liksom kommunalekonomiska utredningen att det föreslagna nya statsbidraget inte skulle få någon nämnvärd betydelse för utbyggnaden av aktiviteter för barn och ungdomar under sommaren. Utskottet är därför inte berett att förorda att barnstugeutredningens förslag genomförs. Denna uppfattning står i överensstämmelse med vad som anförs i propositionen 1978/79:95 om den kommunala ekonomin (bil. 2 s. 7).

Utskottet avstyrker därför motionen 1978/79:516 av Olof Palme m. fl. (s) i motsvarande del (yrkandet 4 delvis).

Utskottet kan inte heller biträda förslaget i samma motion (yrkandet 4 delvis) såvitt avser begäran hos regeringen om förslag med anledning av utredningens betänkande i övrigt och den försöksverksamhet som bedrivits på området. Betänkandet innehåller en rad uppslag som kan förverkligas ute i kommunerna utan att någon redovisning av förslagen behöver ske över riksdagen. De idéer som framfördes i betänkandet har på olika sätt prövats och redovisats. Bl. a. har socialstyrelsen förra året gett ut rapport från försöksverksamhet med sommaraktiviteter för yngre skolbarn. Utskottet avstyrker motionen även i denna del (yrkandet 4 delvis).

I detta sammanhang vill utskottet nämna att under åren 1971–1979 totalt 41 milj. kr. har anslagits ur allmänna arvsfonden för försöksverksamhet för barn under sommarloven. En översyn kommer att göras av formerna för bidragsgivningen från fonden.

I motionen 1978/79:717 av Inga Lantz m. fl. (vpk) föreslås bl. a. under hänvisning till de goda resultat som redovisats i nyssnämnda skrift från socialstyrelsen ett särskilt statsbidrag till kommunerna för att anordna kollektiv semesterverksamhet.

Av samma skäl som ovan anförts i samband med behandlingen av motionen 1978/79:516 avstyrker utskottet yrkandet. Som kommunalekonomiska utredningen anför bör det finnas synnerligen starka stimulansbehov för att motivera nya speciella statsbidrag.

Mot bakgrund av förslag i det nämnda betänkandet Barns sommar gav dåvarande regeringen i september 1977 socialstyrelsen i uppdrag att upprätta en upprustningsplan för lägergårdar och sommargårdar. Upprättandet av planen skulle ske i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen och företrädare för kommunerna och organisationer. Kort tid därefter överlämnade socialstyrelsen till arbetsmarknadsstyrelsen en länsvis fördelad och angelägenhetsgraderad upprustningsplan. Planen har sedan kompletterats. Den omfattade sammanlagt 355 olika upprustningsobjekt till en total kostnad av drygt 146 milj. kr. Av dessa har 155 objekt till en sammanlagd kostnad av drygt 85 milj. kr. tagits in i objektreserven. I december 1978 hade beslut fattats om att 2 objekt till en kostnad av ca 1,5 milj. kr. skall rustas upp.

I motionen 1978/79:882 av Thure Jadestig (s) och Ove Karlsson (s) yrkas att riksdagen skall begära en samlad plan för genomförande av upprustning av sommar- och lägergårdar. Motionärerna vill ha en femårsplan för genomförandet av de anmälda upprustningsprojekten.

Enligt utskottets mening måste genomförandet av upprustningen främst bli beroende av vilka medel som kan ställas till förfogande av arbetsmarknadsstyrelsen för ändamålet. Utskottet vill dock även erinra om att allmänna arvsfonden står öppen för ansökningar om bidrag för ny- och ombyggnad av anläggningar för barn- och ungdomsverksamhet. Under hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionen 1978/79:882.

Utskottet hemställer

1. beträffande förslag om sommarverksamheter för barn att

riksdagen avslår motionen 1978/79:516 yrkandet 4,
2. beträffande statsbidrag till kollektiv semesterverksamhet att riksdagen avslår motionen 1978/79:717,
3. beträffande en samlad plan för upprustning av sommar- och lägergårdar att riksdagen avslår motionen 1978/79:882,
4. att riksdagen till *Bidrag till ferievistelse för barn* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 4 000 000 kr.

6. **D 6. Bidrag till familjerådgivning m. m.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten D 6 (s. 71) och hemställer

att riksdagen till *Bidrag till familjerådgivning m. m.* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 870 000 kr.

Statens utlåningsfonder

7. **IV 3. Statens bosättningslånefond.** Regeringen har under punkten IV 3 (s. 223 och 224) föreslagit riksdagen att till Statens bosättningslånefond för budgetåret 1979/80 anvisa ett investeringsanslag av 40 000 000 kr.

Motion

I motionen 1978/79:431 av Maj-Lis Landberg m. fl. (s) hemställs att riksdagen hos regeringen hemställer om ändring av reglerna för erhållande av statligt bosättningslån, så att även ensamstående kan få del därav.

Utskottet

I motionen 1978/79:431 av Maj-Lis Landberg m. fl. (s) yrkas att reglerna för statliga bosättningslån skall ändras så att även ensamstående kan få sådana lån. F. n. gäller att lån till ensamstående utan barn kan utgå endast till den som är handikappad. Motionärerna framhåller att ett välutrustat och trivsamt hem tillhör de primära mänskliga rättigheterna, oavsett om man är gift, sammanboende, handikappad eller ensamstående.

Förra året behandlades en motion med samma yrkande som det nu aktuella. Ett enhälligt socialutskott avstyrkte yrkandet och riksdagen avslog motionen. Utskottet kan liksom förra året uttala sin anslutning till uppfattningen att även ensamstående utan barn kan vara i behov av stöd vid bosättningen (SoU 1977/78:25 s. 72). Utskottet erinrade i sammanhanget om att bosättningslåneutredningen i sitt betänkande (SOU 1975:5) Bättre bosättning för flera uttalade att de fördelar som skulle uppnås vid en generell utvidgning av långivningen till ensamstående utan barn inte kan motivera den statsfinansiella belastning som skulle uppkomma vid en sådan vidgning av personkretsen. Enligt utredningens beräkningar skulle nämligen den angivna ändringen i reglerna även vid en mycket låg ambitionsnivå för

långivningen innebära ett behov av tillskott till bosättningslånefonden med ca 390 milj. kr. under några få år. Utskottet ansåg att med hänsyn till det rådande samhällsekonomiska läget det var uppenbart att det då inte var möjligt att genomföra en sådan reform som föreslagits. Enligt utskottets mening föreligger inte heller i år de statsfinansiella förutsättningarna för att vidga möjligheterna till bosättningslån till att avse även ensamstående. Utskottet avstyrker således motionen 1978/79:431.

Utskottet hemställer

1. beträffande rätt för ensamstående till bosättningslån att riksdagen avslår motionen 1978/79:431,
2. att riksdagen till *Statens bosättningslånefond* för budgetåret 1979/80 anvisar ett investeringsanslag av 40 000 000 kr.

Stockholm den 29 mars 1979

På socialutskottets vägnar
KERSTI SWARTZ

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet har närvarit: Kersti Swartz (fp), Evert Svensson (s), Karin Andersson (c), Anna-Greta Skantz (s), John Johnsson (s), Bengt Bengtsson (c), Ivar Nordberg (s), Kjell Nilsson (s), Sven-Gösta Signell (s), Per Gahrton (fp), Ulla Tillander (c), Stig Alftin (s), Rune Gustavsson (c), Blenda Littmarck (m) och Ingegerd Troedsson (m).

Reservationer

Vid punkten 2. D 2. Bidrag till driften av förskolor och fritidshem

1. beträffande *förhandlingar om barnomsorgsutbyggnadens andra etapp m. m.* (mom. 3 i hemställan) av Evert Svensson, Anna-Greta Skantz, John Johnsson, Ivar Nordberg, Kjell Nilsson, Sven-Gösta Signell och Stig Alftin (samtliga s) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande som börjar på s. 11 med "Enligt vad" och slutar på s. 12 med "yrkandet 4 delvis)" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill erinra om att målet för den andra utbyggnadsetappen har ställts djärvt. Det är därför nödvändigt att de överläggningar med Svenska kommunförbundet som förordas i motionen 1978/79:516 och som skall komma till enligt propositionen drivs med en sådan intensitet att riksdagen snarast möjligt och i vart fall under nästa riksmöte får möjlighet att ta ställning till det fortsatta utbyggnadsprogrammet. I anslutning härtill vill utskottet vidare anföra följande.

Målet full behovstäckning kräver inte bara en förbättrad planeringsmetodik utan framför allt en konkret politisk vilja både från statens och kommunernas sida. Åtgärder behövs från både stad och kommun.

Förberedelserna för att nå det ambitiösa målet full behovstäckning måste drivas med sikte på att redovisa ett utbyggnadsbehov för varje kommun. Det kräver ett samspel av statliga och kommunala åtgärder. Det är viktigt att kommunerna får erforderlig hjälp och medverkan när det gäller planeringsunderlag.

Ett genomförande av ett nytt program för utbyggnaden av den kommunala barnomsorgen i dess olika former (daghem, fritidshem, familjedaghem osv.) är också beroende av de finansiella förutsättningarna. De ekonomiska frågorna måste noga studeras. Frågan om barnomsorgens finansiering bör enligt utskottets mening lösas genom en uppräkning av statsbidragen till verksamheten. Utskottet kommer att senare komma tillbaka till frågan om behovet av att redan under innevarande riksmöte besluta om en ytterligare förstärkning av statsbidragsgivningen till barnomsorgen. För den fortsatta utbyggnaden bör man även överväga i vilken utsträckning statsbidraget kan utformas så att det medverkar till att man når den för varje kommun önskvärda och avsedda utbyggnaden. Vidare bör man särskilt uppmärksamma glesbygdskommunernas behov.

Ett kommande program bör även, som framhålls i motionen 1978/79:516, innefatta en bedömning av personalbehov och erforderliga utbildningsinsatser. Vid överläggningarna bör man även överväga att utsträcka kommunernas planer i tiden, vilket är motiverat bl. a. med hänsyn till de planeringsproblem i övrigt som finns. Även kommunernas möjligheter att driva öppna förskolor bör diskuteras i detta sammanhang (jfr SoU 1978/79:1 och nedan under D 4).

I enlighet med det anförda tillstyrker utskottet motionen 1978/79:516 i här aktuell del (yrkandet 1). Härigenom tillgodoses även i väsentlig mån motionen 1978/79:797 (yrkandet 4) samt motionen 1978/79:1259 (yrkandet 4 delvis).

dels att utskottets hemställan under mom. 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande förhandlingar om barnomsorgsutbyggnadens andra etapp m. m. att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:516 yrkandet 1 och med anledning av motionerna 1978/79:797 yrkandet 4 och 1978/79:1259 yrkandet 4 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.,

2. beträffande *anslag till särskilda insatser för förskolan* (mom. 4 i hemställan) av Evert Svensson, Anna-Greta Skantz, John Johnsson, Ivar Nordberg, Kjell Nilsson, Sven-Gösta Signell och Stig Alftin (samtliga s) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 13 som börjar med "Motionsyrkandet har" och slutar med "inom kort" bort ha följande lydelse:

Som närmare utvecklas av motionärerna och som i korthet redovisats i det föregående fäster motionärerna betydande vikt vid att samhället samtidigt med den pågående utbyggnaden av barnomsorgen också gör insatser för att kvaliteten på omsorgen skall upprätthållas och om möjligt förbättras. Utskottet delar motionärernas uppfattning att ytterligare åtgärder måste sättas in på kvalitetssidan. Utskottet anser sig därvid inte kunna avvakta i regeringskansliet pågående utredning, vartill riksdagen tidigare hänvisat. I enlighet med vad motionärerna föreslår måste enligt utskottets mening medel anvisas av riksdagen som kan användas för särskilda insatser i förskolan. Medlen bör fördelas av socialstyrelsen efter prövning med utgångspunkt i de principer som anges i motionen. Utskottet tillstyrker således motionen 1978/79:516 i här aktuell del (yrkandet 2).

dels att utskottets hemställan under mom. 4 bort ha följande lydelse:

4. att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:516 yrkandet 2 till *Särskilda insatser för förskolan* för budgetåret 1979/80 under femte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 50 000 000 kr.,

3. beträffande *vissa kvalitets- och statsbidragsfrågor, såvitt avser barnomsorgslokalernas utformning och utrustning* (mom. 5 i hemställan) av Blenda Littmarck (m) och Ingegerd Troedsson (m) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande som börjar på s. 14 med "De förslag" och slutar på s. 15 med "Birgitta Rydle (m)" bort ha följande lydelse:

Utbyggnaden av barnomsorg är en av de största ekonomiska satsningar som görs inom den offentliga sektorn. Det är då av största vikt att de resurserna utnyttjas på sådant sätt att de kommer så många till godo som möjligt. De daghem som uppförs bör byggas på ett sådant sätt att de senare kan användas för andra ändamål när befolkningsstrukturen inom ett bostadsområde förändras. De statliga normerna för barnstugors utformning har hindrat många kommuner att efter upprustning använda redan befintliga lokaler som daghem. Kommunerna bör själva i större utsträckning få avgöra vilka lokaler som skall användas för daghemsändamål och hur dessa skall utformas och utrustas.

Den statliga detaljstyrningen av barnomsorgslokalernas utformning och utrustning bör således begränsas. Detta bör ges regeringen till känna. Detta innebär att utskottet tillstyrker motionen 1978/79:1257 yrkandet 2 av Gösta Bohman m. fl. (m).

Utskottets ställningstagande innebär att följande motioner i viss utsträckning tillgodoses, nämligen motionen 1978/79:1259 (yrkandet 4 delvis) av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c), motionen 1978/79:1818 av Karl Boo (c) och Sven-Erik Nordin (c) och motionen 1978/79:2117 (delvis) av Yvonne Hedvall (m) och Birgitta Rydle (m).

Följande motioner avstyrks, nämligen motionen 1978/79:797 (yrkandet 7 såvitt avser 13 § barnomsorgslagen), motionen 1978/79:1262 av Åke Gillström m. fl. (s) och motionen 1978/79:1639 (yrkandet 2) av Lars Werner m. fl. (vpk).

dels att utskottets hemställan under mom. 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande vissa kvalitets- och statsbidragsfrågor
   a. att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:1257 yrkandet 2, motionen 1978/79:1259 yrkandet 4 delvis, motionen 1978/79:1818 och motionen 1978/79:2117 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
   b. att riksdagen avslår motionen 1978/79:797 yrkandet 7 delvis, motionen 1978/79:1262 och motionen 1978/79:1639 yrkandet 2,

4. beträffande *förskolans arbetsplan m. m., såvitt avser motionen 1978/79:1255* (mom. 11 i hemställan) av Blenda Littmarck (m) och Ingegerd Troedsson (m) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande som börjar på s. 17 med "I motionen" och slutar på s. 18 med "och 1978/79:1255" bort ha följande lydelse:

I motionen – – – (= utskottet) – – – från personalens.

Problemet är särskilt uppenbart när det gäller invandrarfamiljer. Samma krav på objektivitet och allsidighet som i dag ställs på grundskolan måste självfallet också ställas på verksamheten i förskolan. Utskottet delar denna

uppfattning och tillstyrker därför en översyn av förskolans arbetsplan i enlighet med vad som anförts i motionen. Detta innebär att utskottet tillstyrker motionen 1978/79:1255 av Gösta Bohman m. fl.

Utskottet avstyrker motionerna 1978/79:430 och 1978/79:566.

dels att utskottets hemställan under mom. 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande förskolans arbetsplan m. m.
    a. att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1255 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
    b. att riksdagen avslår motionen 1978/79:430 och motionen 1978/79:566,

Vid punkten 3. D 3. Bidrag till hemspråksträning i förskolan

5. beträffande *grunderna för bidrag till hemspråksträning i förskolan* (mom. 5 i hemställan) av Karin Andersson (c), Bengt Bengtsson (c), Ulla Tillander (c), Rune Gustavsson (c), Blenda Littmarck (m) och Ingegerd Troedsson (m) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 22 som börjar med "Utskottet anser att" och slutar med "motionen 1978/79:804 yrkandet 2" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening bör man i avvaktan på utredningens förslag under nästa budgetår ha statsbidragsregler som är så utformade att kommunerna stimuleras att tillämpa de principer för hemspråksträningen, som förordas i motionen 1978/79:2143. Då det gäller grunderna för statsbidragsgivningen bör dock en viss ändring i förhållande till motionen göras. Utskottet anser att kommunerna – inom ramen för de medel som kan ställas till förfogande för ändamålet – bör få statsbidrag för alla barn i kommunens barnomsorg som får del av hemspråksträning. I propositionen har beräknats ett medelsbehov av 22 milj. kr. för ändamålet. Utskottet godtar denna bidragsram. Anslaget bör ändras till ett obetecknat anslag. Genom utskottets ställningstagande till motionen 1978/79:2143 tillgodoses i viss utsträckning även motionen 1978/79:804 yrkandet 2.

dels att utskottets hemställan under mom. 5 bort ha följande lydelse:

5. att riksdagen med anledning av propositionen, motionen 1978/79:2143 yrkandena 2 och 3 och motionen 1978/79:804 yrkandet 2
    a) godkänner den av utskottet förordade ändringen i grunderna för bidrag till hemspråksträning i förskolan,
    b) till *Bidrag till hemspråksträning i förskolan* för budgetåret 1979/80 anvisar ett anslag av 22 000 000 kr.

Vid punkten 5. D 5. Bidrag till ferievistelse för barn

6. beträffande *förslag om sommarverksamheter för barn* (mom. 1 i hemställan) av Evert Svensson, Anna-Greta Skantz, John Johnsson, Ivar Nordberg, Kjell Nilsson, Sven-Gösta Signell och Stig Alftin (samtliga s) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande som börjar på s. 25 med "I betänkandet" och slutar på s. 26 med "speciella statsbidrag" bort ha följande lydelse:

Frågan om införande av nya statsbidrag till kommunala verksamheter måste enligt utskottets mening ses i samband med förslaget från kommunalekonomiska utredningen om slopande av vissa specialdestinerade bidrag till kommunerna. Beträffande det av barnstugeutredningen föreslagna statsbidraget ansåg kommunalekonomiska utredningen att detta inte skulle få någon nämnvärd betydelse för utbyggnaden av aktiviteter för barn och ungdomar under sommaren. Utskottet, som noterar att något yrkande om införande av statsbidrag i enlighet med barnstugeutredningens förslag ej framlagts i motionen 1978/79:516 av Olof Palme m. fl. (s), ansluter sig till denna ståndpunkt. Denna uppfattning återfinns även i propositionen 1978/79:95 om den kommunala ekonomin (bil. 2 s. 7).

Utskottet anser emellertid samtidigt att behovet av sådan sommarverksamhet för barn måste uppmärksammas mer från statsmakternas sida än som hittills skett. Under åren 1971–1979 har 41 milj. kr. anvisats ur allmänna arvsfonden för försöksverksamhet för barn under sommarloven. Utskottet anser att det, vid sidan av den förutskickade översynen av formerna för bidragsgivningen från fonden, är angeläget att regeringen i anledning av barnstugeutredningens betänkande och bedrivna försök redovisar förslag om hur sommarverksamheten för barn skall gestaltas. Utskottet anser att man därvid särskilt bör pröva möjligheten att låta organisationslivet få vidgade uppgifter på detta område. Vad utskottet här anfört bör av riksdagen som sin mening ges regeringen till känna.

I motionen 1978/79:717 av Inga Lantz m. fl. (vpk) föreslås bl. a. under hänvisning till de goda resultat som redovisats i en förra året av socialstyrelsen utgiven rapport om försöksverksamhet ett särskilt statsbidrag till kommunerna för att anordna kollektiv semesterverksamhet.

Av samma skäl som ovan anförts beträffande statsbidrag till kommunal sommarverksamhet för barn avstyrker utskottet yrkandet. Som kommunalekonomiska utredningen anfört bör det finnas synnerligen starka stimulansbehov för att motivera nya speciella statsbidrag.

dels att utskottets hemställan under mom. 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande förslag om sommarverksamheter för barn att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:516 yrkandet 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. beträffande *en samlad plan för upprustning av sommar- och lägergärdar* (motiveringen till mom. 3 i hemställan) av Evert Svensson, Anna-Greta Skantz, John Johnsson, Ivar Nordberg, Kjell Nilsson, Sven-Gösta Signell och Stig Alftin (samtliga s) som anser att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 26 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med " motionen 1978/79:882" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets --- (=utskottet) --- och ungdomsverksamhet. Utskottet, som anser att motionens yrkande beaktats i viss utsträckning genom den begäran om regeringsförslag varom utskottet i reservationen 6 hemställt med anledning av motionen 1978/79:516 (yrkandet 4), avstyrker med hänsyn till det anförda motionen 1978/79:882.

Bilaga

Förslag till lagändring som framlagts av regeringen och som tillstyrkts av utskottet vid punkten 2. D 2. Bidrag till driften av förskolor och fritidshem.

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1976:381) om barnomsorg

Härigenom föreskrives att 16 § lagen (1976:381) om barnomsorg skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	16 §[1]
Avgift utgår med *en och sex tiondels* procent av det belopp, på vilket avgiften skall beräknas.	Avgift utgår med *1,9* procent av det belopp, på vilket avgiften skall beräknas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1980. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om avgift som avser tid före ikraftträdandet.

[1] Senaste lydelse 1978:190.

Innehållsförteckning

Sociala serviceåtgärder 1
1. D 1. Bidrag till social hemhjälp och färdtjänst 1
Motioner 1
Utskottet 2
2. D 2. Bidrag till driften av förskolor och fritidshem 4
Motioner 4
Utskottet 7
Inledning 7
Målsättning, utbyggnadsprogram, förhandlingar med kommunerna, m. m. 8
Kvalitetskrav, statsbidragsfrågor m. m. 12
Finansieringsfrågor 16
Vissa frågor om förskolans inre arbete m. m. 16
3. D 3. Bidrag till hemspråksträning i förskolan 19
Motioner 19
Utskottet 20
4. D 4. Bidrag till kommunala familjedaghem 23
Motioner 23
Utskottet 23
5. D 5. Bidrag till ferievistelse för barn 25
Motioner 25
Utskottet 25
6. D 6. Bidrag till familjerådgivning m. m. 27
Statens utlåningsfonder 27
7. IV 3. Statens bosättningslånefond 27
Motion 27
Utskottet 27
Reservationer 29

Vid 2. D 2. Bidrag till driften av förskolor och fritidshem

1. Förhandlingar om barnomsorgsutbyggnadens andra etapp m. m. (mom. 3 i hemställan) av s-ledamöterna 29
2. Anslag till särskilda insatser för förskolan (mom. 4 i hemställan) av s-ledamöterna 30
3. Vissa kvalitets- och statsbidragsfrågor, såvitt avser barnomsorgslokalernas utformning och utrustning (mom. 5 i hemställan) av m-ledamöterna 30
4. Förskolans arbetsplan m.m., såvitt avser motionen 1978/79:1255 (mom. 11 i hemställan) av m-ledamöterna 31

Vid 3. D 3. Bidrag till hemspråksträning i förskolan

5. Grunderna för bidrag till hemspråksträning i förskolan (mom. 5 i hemställan) av c- och m-ledamöterna 32

Vid 5. D 5. Bidrag till ferievistelse för barn

6. Förslag om sommarverksamheter för barn (mom. 1 i hemställan) av s-ledamöterna 33
7. En samlad plan för upprustning av sommar- och lägergårdar (motiveringen till mom. 3 i hemställan) av s-ledamöterna 34

Bilaga med förslag till lagändring (socialavgiftens storlek) 35